

**III Jornada Filològica organitzada per l'Associació d'Amics del Professor Antoni M. Badia i Margarit «Del llatí al romanç, com hem emplenat el buit?» (Barcelona, maig de 2007).** – Per tercera vegada, el dijous 17 de maig de 2007, ens vàrem aplegar a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans una colla d'amics del professor Badia, per retre-li de nou un petit homenatge, en el transcurs del qual va exposar un tema difícil i controvertit, «Del llatí vulgar al romanç arcaic», atès que aquest camp d'estudi abraça un llarg període de temps molt poc documentat i, doncs, encara obscur en la informació i polèmic.

Va obrir l'acte Salvador Giner, president de l'IEC, i seguidament M. Teresa Cabré (Universitat Pompeu Fabra), presidenta de l'associació, remarcà la importància de tractar temàtiques que, pràcticament, han quedat bandejades del currículum dels estudis filològics i lingüístics i que, per tant, són desconegudes de la majoria d'estudiants.

La sessió del matí havia de constar de tres conferències, tal com quedava reflectit en el programa, però la Sra. Ana María Cano, que havia de parlar sobre «La aparició del romance en la escritura: el caso asturiano», excusà la seva assistència, de manera que la dissertació de G. Colón passà de primera hora de la tarda a última hora del matí i, per tant, després d'un dinar de germanor, hi hagué més temps per a la taula rodona, que donà molt de si.

Inicià el torn de ponències el Dr. Badia i Margarit, amb una densa, profunda i complexa visió de conjunt sobre el lent i obscur però progressiu pas del llatí vulgar al romanç, un dels seus temes predilectes, que ha investigat profundament. Començà recalcant que, per sota de la llengua llatina de cultura, més correcta, unitària i organitzada, n'existia una altra, de parlada, molt més desordenada, fragmentada i poc controlada, el «llatí *vulgar*», que emergí amb tota la força quan es va produir la fi de l'Imperi Romà d'Occident, al segle v, i que propicià la dispersió lingüística. El llatí vulgar, tan sols oral, emergia, tanmateix, en moltes obres (gramàtiques que detectaven faltes, obres teatrals, inscripcions, tractats especialitzats, textos religiosos, etc., en els quals quedaven empremtes de l'ús d'aquest llatí *vulgar*). Joseph Herman, al llibret *Le latin vulgaire*, deixa clar com el llatí vulgar segueix un *procés* vers el romanç, que va del segle II als segles VII i VIII. A la fi de l'Imperi, la gent continuava parlant o escrivint en llatí, per inèrcia, i continuava fent-hi faltes, que ningú no corregia. De fet, les dues llengües, llatí clàssic i llatí vulgar, coexistien, amb el convenciment que n'eren una de sola. Però les noves formes anaren adquirint predominança progressivament, tot i que, d'aquesta època, hi ha un gran buit informatiu. El llatí *clàssic* se salvà com a llengua de cultura i com a mitjà de comunicació formal, gràcies a l'ensenyament, a la lectura i a la retransmissió dels clàssics i a la creativitat. Per contra, en un primer *procés*, el llatí *vulgar*, entre els segles II i VII, anà evolucionant, en els sons, les formes, la frase i els mots, vers el *preromanço* i aquest, posteriorment, en un segon *procés*, entre els segles VIII i X, portà al *romanço*, és a dir, a les llengües romàniques, *procés* enfortit per un altre de paral·lel, el polític, més documentat, que canvià les maneres de viure i de pensar. La llengua mare llatina oferia moltes més possibilitats que les necessàries per proveir les noves llengües. Així, doncs, aquells abundants recursos menaren a la formació de les diferents llengües romàniques, per unes raons diatòpiques que fragmentaren la Romània en llengües diferents.

A continuació, el Dr. Balázs Dérin, de la Universitat de Budapest, dissertà sobre «Vulgarismes o "italianismes" en l'obra llatina de sant Gerard de Venècia-Hongria?». Plantejà si, en l'obra esmentada, els termes romànics que hi apareixen són o no són italianismes, bo i fent-ne força citacions extretes del text investigat.

Com a cloenda de la sessió del matí, el Dr. Germà Colón, de la Universitat de Basilea, es referí, a «Dialèctica entre el llatí i romanç», als molts cultismes que es troben en el català dels segles XV i XVI, aportant-hi una gran profusió d'exemples.

A la tarda tingué lloc una interessantíssima taula rodona, «Del llatí vulgar al romanç», en la qual intervingueren els professors Ignasi-Xavier Adiego (Universitat de Barcelona), Javier

Iso (Universitat de Saragossa) i Xaverio Ballester (Universitat de València), i que fou coordinada per Josep Moran (Universitat de Barcelona).

Ignasi-Xavier Adiego, professor de Lingüística Indoeuropea, es referí a les llengües –tant no indoeuropees com indoeuropees– de la Itàlia antiga com a substrat. Javier Iso, professor de Filologia Llatina, parlà sobre el llatí bíblic en relació al llatí vulgar. Xaverio Ballester, professor de Filologia Llatina, tractà el tema del substrat en el pas del llatí a les llengües romàniques, i aixecà força polseguera entre una bona part dels assistents, ja que trencà força dels mites establerts des de molt temps enrere. Així, defensà que no es podia parlar d'un llatí *vulgar*, que la genealogia clàssica de les llengües no és tal, i argumentà que els ibers vingueren del nord i s'assentaren a l'est, amb totes les repercussions científiques que poden tenir aquestes afirmacions. Aquests enfocaments més o menys desafiants provocaren una certa estupefacció, així com una gran controvèrsia i una llarga discussió posteriors, molt fructíferes. Si més no, la polèmica està servida.

En aquest sentit, la taula rodona marcà una possible nova fita i gosà plantejar un gir molt considerable en la investigació d'aquest període tan important en el qual s'anaren gestant les llengües romàniques, tal com recalçà Joan Martí (Universitat Rovira i Virgili), president de la Secció Filològica de l'IEC, en cloure l'acte.